

Náučný chodník v doline Blajzloch

Kraj:	Prešovský
Okres:	Poprad
Geomorfologická jednotka:	Slovenský raj
Geologická jednotka:	gemerské pásmo
Chránené územie:	Národný park Slovenský raj
Prístup:	letný bus Hrabušice, Píla a pešo 2,7 km po zelenej turistickej značke k rázcestiu Blajzloch; resp. bus Vernár a pešo po červenej turistickej značke 4,4 km (s prevýšením 125 m, opačným smerom 275 m) k rázcestiu Blajzloch
Východisko:	Hrabušice/Vernár, dolina Velkej Bielej vody, rázcestie Č × Z Blajzloch
Trasa:	Hrabušice/Vernár: rázcestie Blajzloch - vodná nádrž Blajzloch - dolina Blajzloch
Dĺžka, prevýšenie:	1,4 km, prevýšenie 60 m
Čas prechodu:	1 h
Počet zastávok:	6
Náročnosť:	nenáročná trasa

Zameranie chodníka: lesnícke, prírodovedné

Typ chodníka: samoobslužný, líniový, obojsmerný, peší, celoročný

Nadväznosť na turistickú značku: Trasa chodníka je súběžná so zelenou turistickou značkou.

Rok otvorenia: 2018

Aktuálny stav: Informačné panely sú v dobrom stave.

Textový sprievodca: nie je

Kontakt: Pozemkové spoločenstvo Bývalý urbariát Hrabušice, Hlavná 233/79, 053 15 Hrabušice, tel. 053/4490 405

Poznámky: (1) Náučný chodník nie je v teréne značený, vedie po turistickej značke. (2) Okrem hlavného panela sú na zastávkach chodníka aj doplnkové prvky (panely, rekonštrukcie historických objektov, plastiky). (3) V okolí Vernára je možnosť návštevy partizánskych bunkrov z druhej svetovej vojny.

Využitelnosť pre školy

Náučný chodník je vhodný pre terénne vyučovanie.

Čo sa oplatí vidieť na trase náučného chodníka a v okolí

Dolina Blajzloch. Horská lesnatá dolina v strednej časti Slovenského raja východne od Vernára a juhozápadne od Hrabušíc, dlhá zhruba 4 km, ktorou preteká Štvrtocký potok, pravostranný prítok Veľkej Bielej vody. Jeho triasovými dolomitmi a vápencami budované povodie vyhraničujú vrchy s výškou aj viac ako 1 100 m n. m. (Kopanec, Vahan). Asi 350 m nad ústím Štvrtockého potoka a krátkym zúženým úsekom doliny bola v roku 1966 vybudovaná nevelká účelová **vodná nádrž Blajzloch**. Okrem Štvrtockého potoka ju zásobuje i potok spod vrchu Koč (1 057 m n. m.). V jazere je ostrovček, prístupný lávkou. Dolinou vedie po lesnej ceste náučný chodník a do sedla Kopanec zelená turistická značka.

Hrabušice. Obec v západnej časti Hornádskej kotliny pri severnom okraji Slovenského raja severozápadne od Spišskej Novej Vsi nad ľavým brehom Hornádu asi 1,2 km povyše jeho vtoku do prielomu (viac v textoch k náučnému chodníku Prielom Hornádu). Najstaršie písomné správy pochádzajú z roku 1279. Južne od obce na Zelenej hore na okraji Slovenského raja sú zvyšky Marcelovho (Hrabušického) hradu z prvej polovice 13. storočia. V jeho hradbách si v polovici 15. storočia vybudovali tábor bratricke vojská. Po ich odchode v druhej polovici 15. storočia Levočania hradby zničili. Hrabušice boli v 16. - 17. storočí trhovým mestečkom. Obyvatelia sa živili najmä poľnohospodárstvom a poľovníctvom, v obci bol mlyn, pila, pivovar, hámre a vysoká pec. V 60. rokoch 19. storočia boli centrom slovenského národného hnutia na Spiši. Významnou pamiatkou je kostol sv. Vavrinca, pôvodne románska stavba z polovice 13. storočia. Obec je jednou zo vstupných brán do Slovenského raja a je významným regionálnym strediskom cestovného ruchu.

Veľký Sokol. Mohutná, 4,5 km dlhá a až 300 m hlboká, tiesňava vo wettersteinských vápencoch v centrálnej časti Slovenského raja, ktorou od západu potok Sokol rozrezáva planinu Glac. Ten asi 900

m pod dolinou Blajzloch a 7,5 km nad Hrabušicami sprava ústi do Veľkej Bielej vody. Do Veľkého Sokola zľava ústia menšie tiesňavy - Malý Sokol a Kamenné vráta. Záver tiesňavy je pomenovaný po jednom z priekopníkov turistiky v Slovenskom raji ako Rothova roklina (M. Roth s kolektívom uskutočnil v auguste 1898 prvý úplný prechod tiesňavou). V území rastú lesy miestami až pralesného charakteru s prevládajúcimi drevinami smrekom, jedľou, bukom, borovicou a smrekovcom, miestami s javorom a tisom. V hlbokjej úzkej doline sa prejavuje vegetačná inverzia - zvrät vegetačných stupňov. Vlhké a zatienené stanovišťa skál osídľuje napr. fialka dvojkvetá, stokráska Micheliho, slezinník zelený, vyhrievané skaly napr. poniklec slovenský, ranostaj pošvatý, bodliak sivastý. Zo živočíchov na dne tiesňav žije napr. trasochvost horský, vodnár obyčajný, mlok veľký, salamandra škvrnitá, v lesoch medveď, vlk i rys. Prvé kovové rebríky vybudovali v tiesňave členovia Horskej služby v roku 1956. Tiesňava je v celej svojej dĺžke turisticky jednosmerne (smerom nahor) priechodná za pomoci inštalovaných technických pomôcok.

Vernár. Rázovitá horská obec južne od Popradu na sútoku Vernárskeho potoka, Strateníka a Mlynice na sever od Vernárskeho sedla (1 055 m n. m.) v západnom okraji Slovenského raja, s katastrálnym územím na západe zasahujúcim aj do Nízkych Tatier. Obcou i sedlom prechádza cesta 1. triedy z Brezna a Rožňavy do Popradu s medzinárodným významom. Najstaršia písomná správa pochádza z roku 1295, kedy ju na nemeckom zákupnom práve založil Verner. Od roku 1310 sa osada i okolité lesy stali majetkom letanovských kartuziánov, od 16. storočia patrili pod správu hradu Muráň, v rokoch 1657 - 1700 boli v zálohe u Spišskej kapituly, hoci územie patrilo pod Gemersko-malohontskú župu. Obec sa vyvíjala pomaly pre svoju odľahlú polohu i drsné prírodné podmienky. Obyvatelia chovali dobytok, zaoberali sa ťažbou dreva, výrobou dosák, šindľov, uhliarstvom. Významnými pamiatkami sú klasicistický gréckokatolícky kostol Narodenia Panny Márie z roku 1824 a pamätný dom v budove bývalej základnej školy (z roku 1930), ktorá bola počas Slovenského národného povstania sídlom povstalcov. Zachovali sa i prvky ľudovej architektúry (zemné pivnice, drevenice). V posledných desaťročiach mnohé domy nadobudli rekreačnú funkciu, v lokalite Studničky vznikol lyžiarsky areál, v dosahu sú turisticky atraktívne ciele (Slovenský raj, Nízke Tatry, Muránska planina). Asi 2 km severne od obce Vernársky potok priečne prerezáva pruh rôznych druhov triasových vápencov (wettersteinské, reiflinské, hluznaté, gutensteinské), čím vytvára krátku **tiesňavu**. Jej širšie okolie je zaujímavé nielen geomorfologicky, ale aj krajinársky a botanicky. Na vápencových bralných svahoch sú cenné porasty reliktných borín (*Pinus sylvestris*) so smrekovcom (*Larix decidua*) a reliktnými rastlinnými druhmi, ktoré sa zachovali v úzkej hlbokjej časti doliny vplyvom teplotnej inverzie, napr. jazyčník sibírsky (*Ligularia sibirica*). Tiesňava je tiež pamätným miestom („Tiesnina“) bojov počas Slovenského národného povstania v roku 1944. Jej dnom prechádza vyššie spomenutá cesta 1. triedy.

Kopanecké lúky. Horské lúky na strmých svahoch v pramenných oblastiach zdrojnic potoka Kopanec, ľavostranného prítoku Hornádu, v južnom okolí vrchu Kopanec (1 132 m n. m.) a rovnomenného sedla (987 m n. m.) na západe Slovenského raja juhovýchodne od Vernára. Predstavujú druhovo najbohatšie a pre ochranu prírody najcennejšie lúky - opakovaným výskumom sa potvrdila ich unikátna druhová pestrosť lesných, lúčnych i vlhkomilných rastlín. Zo žiadneho iného miesta na svete nebol dosiaľ opísaný väčší počet vyšších druhov rastlín vyskytujúci sa na ploche 0,5 × 0,5 m, ako je tunajší rekord - 54. Pre odľahlosť a ťažko prístupný horský terén vo veľkej nadmorskej výške s členitými a strmými svahmi sa kosili len raz ročne až koncom leta ako posledné. Po vzniku družstva sa strojom neprístupná lokalita prestala využívať, vlastníci z Vernára tu ručne kosili do roku 1975, neskôr začali opustené lúky zarastať náletom smreka a borovice. Sukcesnú premenu lúk na les, a tým zánik lokality mimoriadne významnej pre biodiverzitu, sa podarilo pozastaviť iniciatívou Správy Národného parku Slovenský raj a Inštitútu aplikovanej ekológie Daphne - v rokoch 2017 a 2018 boli ručne pokosené a pohrabané druhovo najcennejšie plochy a od roku 2019 sa za pomoci dobrovoľníkov kosia aj vo väčšom rozsahu. K zachovaniu lúk prispieva tiež pastva miestnych furmanských koní. Predpokladá sa, že k nevídanej pestrosti rastlinstva na malej ploche viedla okrem niekoľkostoročného

pôsobenia človeka - gazdov, ktorí trávu ručne kosili a zväžali seno, potravu pre dobytok na zimu, na vozoch -, čo je odkazom valašskej kolonizácie Vernára od 14. storočia, až niekoľkotisícročný vývoj prírody samej pred príchodom človeka. Veľké bylinožravé zvieratá (zubry, divoké kone) udržiavali v horských lesoch lúčnaté ostrovčeky, v ktorých sa dlhodobo utvárala medzidruhová symbióza. Aktuálne sa hľadajú možnosti dlhodobo funkčného manažmentu lúk. Podobne cenné lúčne lokality sa nachádzajú ešte v Bielych Karpatoch v Česku a v Sedmohradsku v Rumunsku.

Národný park Slovenský raj. Slovenský raj je krasové horské územie juhozápadne od Spišskej Novej Vsi, považované za jednu z najkrajších prírodných oblastí Slovenska. Je jedným z dvoch geomorfologických podcelkov **Spišsko-gemerského krasu**. V geologickej stavbe prevládajú triasové vápence, v menšej miere sa vyskytujú aj dolomity. V oblastiach budovaných vápencami sú dobre zachované zvyšky zarovnaných povrchov z obdobia terciéru. Najstarším je mierne zvlnená severozápadná časť planiny Glac, kde sú zachované relikticky staropaleogénneho reliéfu (okolo 40 mil. rokov). Rozsiahly zarovnaný povrch z mladších treťohôr (6 mil. rokov) predstavujú krasové planiny s nadmorskou výškou 1 000 - 1 110 m, ako sú Glac, Geravy, Skala, Pelc a iné. Sú dotvorené krasovými formami (závrty, úvaly, ponory, škrapy), vo veľkej miere aj podzemnými (jaskyne a priepasti - unikátny je komplex Stratenskej jaskyne). V reliéfe dominujú okrem spomínaných krasových planín riečne doliny, ktoré územie zarovnaného povrchu rozčleňujú. V okrajových častiach sú to kaňonovité doliny Hnilca a Hornádu. Do planín sa zarezávajú mnohé tiesňavy, napr. Veľký Sokol, Malý Sokol, Kysel, Piecky, Suchá Belá a iné. V tiesňavách nachádzame vodopády, skalné stupne, kaskády a pereje. Slovenský raj bol pôvodne vyhlásený v roku 1964 ako druhé veľkoplošne chránené územie (po TANAPE) a vôbec prvá chránená krajinná oblasť (CHKO) na Slovensku. V roku 1988 namiesto CHKO Slovenský raj vznikol Národný park Slovenský raj. Tento bol v roku 2016 novo vyhlásený s novou vnútornou štruktúrou (zonácia). Zároveň je územím európskeho významu Slovenský raj ako aj chráneným vtáčím územím Slovenský raj (súčasťou sústavy Natura 2000).

Názvy informačných panelov

1. Úvod / Dolina Blajzloch
2. Jazero Blajzloch
3. Hospodárenie v lese / V lese hospodárime zodpovedne
4. Načo potrebujeme drevo? / Bez dreva sa nedá existovať
5. Mŕtve drevo dáva život
6. Ochrana lesa / Vzácny les / Chránime vzácnu prírodu

Názvy informačných panelov na trase sa líšia od tých, ktoré sú uvedené na úvodnom paneli.

